

ISLOM DINI MAROSIM VA BAYRAMLARI, ULARNING O'TKAZILISH TARTIBI

Rustamova Odinoxon Rustamjon qizi

Farg'ona davlat universiteti

Tarix fakulteti Ijtimoiy ish yo'nalishi

2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada dinning mohiyati, uning inson ma'naviy kamolotida tutgan o'rni hamda Islom dinining marosim va bayramlari, ularning tarixi, o'tkazilish arsi haqida fikr yuritilgan.*

Annotation: *This article reflects on the nature of religion, its role in human spiritual maturation, and the rituals and festivals of Islamic religion, their history, their way of being conducted.*

Kalit so'zlar: *din, e'tiqod, ishonch, urf-odat, marosim, ijtimoiy hayot, islom dini bayramlari, xalq o'yinlari, Iydi-ramazon (Al-fitr), Qurbon xayiti, Ashuro, Laylatul qadr.*

Keywords: *religion, faith, trust, custom, ritual, social life, Islamic festivals, folk games, Iydi-Ramadan (Al-fitr), Qurban khayiti, Ashuro, Laylatul qadr.*

Din bu insonga to'g'ri, haqiqiy hayot yo'lini ko'rsatadigan va o'rgatadigan ilohiy qudratga ishonchni ifoda etadigan ta'limotdir. Dinning mohiyati turlicha izohlansada, uning asosida ishonch, e'tiqod tuyg'usi yotadi. Zero bunday tuyg'udan mahrum xalq, odam yo'q. Hech bir xalq dinsiz, e'tiqodsiz, biron-bir narsaga ishonchsiz yashay olmaydi. Har bir din turlicha urf-odat, marosim va bayramlar orqali o'z qavmidagi odamlar turmushini tartibga solish, nazorat qilish, insonlarning ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirish, tafakkurini yuksaltirishga harakat qiladi. Har qanday jamiyatda din ma'lum ijtimoiy, ma'naviy va ruhiy vazifalarni bajaradi. Uning ijtimoiy hayotga ta'siri kuchlidir. Dinlar o'z marosim va bayramlarining qavmlar tomonidan qat'iy tartibga amal qilgan holda bajarilishini shart qilib qo'yadi, shuningdek, o'z qavmlarining birligini, jamiyat va shaxsning o'zaro aloqada bo'lishini ta'minlashga intiladi.¹⁵

Mintaqamizga islom dini kirib kelgach, u bilan bog'liq urf-odatlar, marosimlar xalqimiz turmush tarzidan, ma'naviyatidan chuqur o'rin oldi va va uning madaniyatining tarkibiy qismiga aylandi. Islom dini odamlarni to'g'rilik, rostgo'ylik, poklik, halollik, ezgulik, yaxshilik, saxovat, do'stlik, birodarlik, o'zaro totuvlik, hamjihatlik, tinchligu osoyishtalikka undar edi. U ko'p asrlar mobaynida xalqimiz qalbidan chuqur joy olib, hayot ma'nosini anglash, milliy ma'naviyatimiz va turmush tarzimizni, qadriyatlarimiz, urf-odat va an'analirimizni bezavol saqlashda qudratli omil bo'lib xizmat qildi.

Islom dinida ayniqsa diniy bayramlar alohida ahamiyatga ega. Islomiy bayramlar qatoriga: Iydi-ramazon (Al-fitr), Qurbon xayiti (Al-adha), Meroj - rajab oyi bayrami,

¹⁵ Karimov Ibrohim. Ma'naviyat: Safa va hayot.-T.: fan, 2001

shuningdek Imom Husaynni xotirlash kuni - Ashuro bayrami, takdir kechasi - Laylatul qadr, Islomiy yangi yil, Mavlud an Nabi (Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) tavallud kunlari, Laylat al - Barot kabi diniy bayramlar kiradi. Shu diniy bayramlarimizdan bir bo'lmish Hayitlar qadimiy diniy bayram bo'lib, ularning tarkibiga kirgan ko'pgina marosimlar islomdan oldin ham xalq taomilida bo'lgan. Islom ularni omixtalab, o'z qonunlarini qo'shib, hayit bayramlarini kengaytirgan. Hayit bayramini ikki xil nishonlaymiz. Iydi ramazon va Iydi Qurbon hayiti. Bular haqida qisqacha ma'lumot berib o'tish joiz.

Demak, Iydi ramazon — poklanish oyi, ramazon oyi tugagandan so'ng bayram tarzida nishonlanadi. Bunda hamma insonlar ro'zani eson-omonlik bilan to'la-to'kis ado etib bo'lganligi sababli bir-birlarini tabriklab, muborakbod etadi. Iydi-qur'bon xayiti iydi – al-fitrdan taxminan 70 kun keyin nishonlanadi. Ushbu bayram an'anasiga ko'ra qo'y yoki mol so'yib, uning go'shti oila, do'stlar va beva-bechoralarga tarqatiladi. Bu xayit bayrami Makkadagi xaj marosimini tugashiga to'g'ri keladi.

Hayit kunlari odamlar orasida gina va kuduratlar unutiladi. Hayit arafasida hamma honadonlarda osh yoki boshqa bayramona taomlar pishirilib, qo'shnilarga, yaqinlarga ulashiladi, dasturxonlar bezatiladi, mehmonlar kutiladi. Hayit kunlari kambag'al, beva-bechoralar, yetim-yesirlarga, gadolarga hayitlik, hayriya va sadaqalar berish savob hisoblanadi. O'tganlarning ruhiga duoi-fotiha qilinadi. Hayit kuni hamma uchun bayram hisoblanadi. Ko'chalarda odamlar gavjum, kimdir qarindosh-urug'larinikiga yana kimdir ota-onasi oldiga borib, bayram munosabati bilan ularni qutlab, ko'ngillarini ko'taradilar. Ko'cha-kuyda turli o'yin-kulgi tomoshalar, turli xil xalq o'yinlari o'tkaziladi.

Islom dini marosimlari asosan 2 guruhga bo'linadi: 1. Hursandchilik ko'rinishidagi marosimlar. 2. G'amginlik ko'rinishidagi marosimlar. Avvalo shuni ta'kidlash lozimki, kundalik turmushda urf-odat va marosim tushunchalari bir-biri bilan aynan bir tushunchalardek tuyulsada, lekin ular o'rtasidagi hayotiy farqlar mavjud hamda asosiy tafovut shundaki urf-odat hayotiy voqealarga to'laligicha singib ketgan. Masalan: salom berish — kun tartibiga aylangan. Marosim esa ma'lum bir voqea tarzida nishonlanadi. Masalan: To'ylarda yor-yor aytish kabi. Marosim ham turli dinlarda har xil bo'ladi. U tarixiy davrga xosdir. Islom dinidagi marosimlar orasida ham sof diniy, umuminsoniy va ibtidoiy marosimlar bor.

Islomning boshqa dinlardan keskin farqi unda g'oyat ko'p marosimlar mavjudligi bo'lib, marosimlar asrlar bo'yi xalq ommasi hayotiga keng singib ketgan, barchani o'z ta'siriga olgan, jamotchilik fikri va ijtimoiy psixologiyaga ta'sir qilib, turmush tarzi belgilangan, tartib-intizomga solib, odamlarni jamoaviylik, hamkorlikka o'rgatgan, ulardan ma'lum darajada vaqt va sarf-harajat [sarflashni talab etgan](#), musulmonlarning dunyoqarashi va iymon-e'tiqodini kengaytirib borgan. Islom marosimlari muayyan demokratik harakterga ega, ya'ni ularga rioya qilishda jamiyatdagi turli tabaqa, sinf va

guruh, boylaru kambag'allar birdek huquqqa va majburiyatga egalar, ammo imkoniyatlar darajasi turlicha.¹⁶

Marosimlar:

1. Islom marosimlari o'z mazmuni va mohiyatiga ko'ra umumbashariy, umummilliy, oilaviy turli mazhab va yo'nalishga xos bo'lib, yuqorida ta'kidlanganidek shodiyona yoki marsiyaviy harakterda bo'ladi.
2. Islom marosimlari majburiy, majburiy bo'lmagan guruhlarga ajraladi:

A) majburiy, ya'ni «farz» hisoblangan marosimlarga kalimai shahodat keltirish, namoz o'qish, ro'za tutish, zakot to'lash, hajga borishlar kirib, ular rukn hisoblanadi va arkoni-din deyiladi;

B) majburiy bo'lmagan marosimlar «sunnat» deyiladi, ularga nikoxdan o'tish, o'g'il bolalarni sunnat qildirish (qo'lini halollash), qurbonlik, mavlud, ashurlik, xatmi-qur'on, vafot etganlarni eslash uchun uch, yetti, yigirma, qirq, yil muddatlarini o'tkazish va h.k.

Aqiqa (arabcha – “chaqaloq sochini olish, qurbonlik so'yish” – musulmon oilalarida yangi tug'ilgan bolaga ism qo'yish va “qorin sochi” (bolaning tug'ilgandagi sochi)ga qaychi urish bilan bog'liq odat. Johiliyat davridagi turli ma'bud va ma'budalarga atab qilishadigan qurbonliklar o'rniga musulmon oilasida farzand tug'ilganligining shukronasi sifatida bir qo'y so'yib (imkoniyatga qarab) Aqiqa marosimini o'tkazishlik joriy etilgan. So'yiladigan qo'y sog'lom, nuqsonsiz bo'lishi lozim. Islom an'anasida Aqiqani chaqaloq tug'ilgan kunning 7 yoki 14 yoxud 21 kunlari o'tkazish tavsiya etiladi.

Xulosa qilib aytganda, islom dini urf-odatlarini, marosimlarida eng avvalo, mehr-oqibat, saxovat, rahm-shafqat, insof-diyonat, adolat g'oyalari ustuvorlik qilgan. Odamlarni yaqinlarini e'zozlashga, o'zgalarni hurmat qilishga da'vat etgan. Ayniqsa nochor, mehr-shafqatga muhtoj, g'arib kimsalar xolidan xabar olish, ularni yakkalab qo'ymaslikka, kamsitilishiga yo'l qo'ymaslikka harakat qilingan. Xaromdan xazar qilishga chaqirilgan. Manmanlik, isrofgarchilik qattiq qoralangan. Ana shu xususiyatlarning o'zi shaxsda ijobiy dunyoqarash va teran tafakkurning shakllanishi uchun eng oliy namunalardir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Karimov Ibrohim. Ma'naviyat, falsafa va hayot.-T.: fan, 2001.
2. Xujamurodov I., Sa'dullayev N., Ma'naviy barkamollik – ziynatdir.-T.2001
3. Tulepov A. Islom va aqidaparast oqimlar. – T., 2014./ Islom. Ensiklopediya. – T.: “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2017. -297-298-betlar.

¹⁶ Tulepov A. Islom va aqidaparast oqimlar. – T., 2014./ Islom. Ensiklopediya. – T.: “O'zbekiston milliy ensiklopediyasi” Davlat ilmiy nashriyoti, 2017. -297-298-betlar.